

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ: 1. ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ, 2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ, 3. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ, 4. ΑΞΙΕΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΑΝΘΡΩΠΟΣ/ΠΡΟΣΩΠΟ: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ , (ΘΕΜΑ 1 από 6)

Η προσευχή, η λατρεία, η θεογνωσία και η θεολογία ως επικοινωνία στις χριστιανικές θρησκευτικές παραδόσεις.

Πρωινή προσευχή των Πατέρων της Όπτινα

Κύριε, βοήθησέ με να αντιμετωπίσω με ψυχική γαλήνη όλα, όσα Θα μου φέρει η σημερινή ημέρα. Βοήθησέ με να παραδοθώ ολοκληρωτικά στο άγιο Θέλημα Σου. Στην κάθε ώρα αυτής της ημέρας φώτισέ με και δυνάμωνέ με για το κάθε τι. Όποιες ειδήσεις κι' αν λάβω στο διάστημα της σημερινής ημέρας, δίδαξέ με, να τις δεχθώ με ηρεμία και με την πεποίθηση ότι προέρχονται από το άγιο θέλημά Σου. Καθοδήγησε τις σκέψεις και τα συναισθήματά μου σε όλα τα έργα μου και τα λόγια μου. Σε όλες τις απρόοπτες περιστάσεις μη με αφήσεις να ξεχάσω, ότι τα πάντα προέρχονται από Σένα. Δίδαξέ με να συμπεριφέρομαι σε κάθε μέλος της οικογένειάς μου με ευθύτητα και σύνεση, ώστε να μην συγχύσω και στενοχωρήσω κανένα. Κύριε, δος μου την δύναμη να υποφέρω τον κόπο και όλα τα γεγονότα της ημέρας αυτής καθ' όλη την διάρκειά της. Καθοδήγησε την θέλησή μου και δίδαξέ με να προσεύχομαι, να πιστεύω, να υπομένω, να συγχωρώ και να αγαπώ. Αμήν.

Η παρουσία του Θεού

Αν ανοίξουμε το Ψαλτήρι, αν φυλλομετρήσουμε τα πατερικά βιβλία, θα δούμε πόσο η αίσθηση της φαινομενικής απουσίας του Θεού πολλές φορές εκφράζεται από τα χείλη και του Δαβίδ και των αγίων. Λέει κάπου ο Δαβίδ: "ΐνα τί Κύριε απέστης μακρόθεν;" - γιατί κάθεσαι από μακριά; "υπεροράς εν ευκαιρίαις εν θλίψεσι;" - γιατί με περιφρονείς εκεί που πρέπει να έρθεις δίπλα μου, στις θλίψεις και στις ανάγκες μου; (Ψαλ. θ' 22). Νοιώθω ξεχασμένος, νοιώθω εγκαταλελειμμένος. Μιλάω και δεν έρχεσαι, σε φωνάζω και δεν με ακούς, σε προσδοκώ και μένεις μακριά. Απών ο Θεός από τη ζωή μου, τη στιγμή που Τον ζητώ, τη στιγμή που Τον έχω ανάγκη.[...]Αν προσέξουμε στις ευαγγελικές περικοπές που περιγράφουν την παρουσία του Θεού, θα διαπιστώσουμε ότι οι ευαγγελιστές αντί να χρησιμοποιούν τη λέξη ήλθεν ο Κύριος - σαν να ήταν κάπου και ήλθε -, προτιμούν την έκφραση εμφανίζει ή φανερώνει ο Χριστός τον εαυτό Του. Αυτό σημαίνει ότι το ερώτημα δεν είναι αν ο Χριστός, ο Θεός είναι παρών, αλλά πόσο Αυτός μας εμφανίζεται και πότε και πώς εμείς Τον βλέπουμε και ο καθένας μας Τον αισθάνεται [...].Ο Θεός δεν είναι ο απών που έρχεται αλλά είναι ο παρών που κρύβεται. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το ρήμα που συνήθως οι ευαγγελιστές και οι πατέρες μας αγαπούν να χρησιμοποιούν είναι ότι εμφανίζεται, βγαίνει από το κρύψιμό Του και μας φανερώνεται. Και μας φανερώνεται στους ανθρώπους που μπορούν να βλέπουν. Πρέπει να υπάρξει μια συνεργασία της στιγμής του Θεού για την ψυχή μας και της καθαρότητας των οφθαλμών μας για να αναγνωρίζουμε τον εμφανιζόμενο Θεό. **Νικόλαος, Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής (2015).**

Τρόπος ουσιαστικής επικοινωνίας: αναζητώντας ένα πρότυπο.

Επί του Όρους ομιλία : Οι Μακαρισμοί

[...] 5 »Μακάριοι όσοι φέρονται με πραότητα στους άλλους, γιατί αυτοί θα κληρονομήσουν τη γη της επαγγελίας.6 »Μακάριοι όσοι πεινούν και διψούν για την επικράτηση του θελήματος του Θεού, γιατί ο Θεός θα ικανοποιήσει την επιθυμία τους.7 »Μακάριοι όσοι δείχνουν έλεος στους άλλους, γιατί σ' αυτούς θα δείξει ο Θεός το έλεός του.8 »Μακάριοι όσοι έχουν καθαρή καρδιά, γιατί αυτοί θα δουν το πρόσωπο του Θεού.9 »Μακάριοι όσοι φέρνουν την ειρήνη στους ανθρώπους, γιατί αυτοί θα ονομαστούν παιδιά του Θεού.10 »Μακάριοι όσοι διώκονται για την επικράτηση του θελήματος του Θεού, γιατί σ' αυτούς ανήκει η βασιλεία του Θεού.11 »Μακάριοι είστε όταν σας χλευάσουν και σας καταδιώξουν και σας κακολογήσουν με κάθε ψεύτικη κατηγορία εξαιτίας μου.

- 5, 23-25:«[...] όταν προσφέρεις το δώρο σου στο ναό κι εκεί θυμηθείς πως ο αδερφός σου έχει κάτι εναντίον σου, άφησε εκεί, μπροστά στο θυσιαστήριο του ναού, το δώρο σου και πήγαινε να συμφιλιωθείς πρώτα με τον αδερφό σου, και ύστερα έλα να προσφέρεις το δώρο σου. [...]».

- 5, 27-28: «Ακούσατε επίσης πως δόθηκε στους προγόνους μας η εντολή: μη μοιχεύσεις. Εγώ όμως σας λέω πως όποιος βλέπει μια γυναίκα με πονηρή επιθυμία, έχει κιόλας διαπράξει μέσα του μοιχεία μ' αυτήν».

- 5, 34. 37: «Εγώ όμως σας λέω να μην ορκίζεστε καθόλου· ούτε στον ουρανό, γιατί είναι ο θρόνος του Θεού· ... Το “ναι” σας να είναι ναι και το “όχι” σας να είναι όχι».

- 5, 39. 42: «Εγώ όμως σας λέω να μην αντιστέκεστε στον κακό άνθρωπο· αλλά αν κάποιος σε χτυπήσει στο δεξί μάγουλο, γύρισέ του και το άλλο. [...] Σ' εκείνον που σου ζητάει κάτι, να του το δίνεις, κι αν κάποιος θέλει να του δανείσεις κάτι, μην του το αρνηθείς».

- 5, 44. 46: «Εγώ όμως σας λέω: Ν' αγαπάτε τους εχθρούς σας, να δίνετε ευχές σ' αυτούς που σας δίνουν κατάρες, να ευεργετείτε αυτούς που σας μισούν, και να προσεύχεστε γ' αυτούς που σας κακομεταχειρίζονται και σας καταδιώκουν. [...] Γιατί, αν αγαπήσετε μόνο όσους σας αγαπούν, ποια αμοιβή περιμένετε από το Θεό; Το ίδιο δεν κάνουν κι οι τελώνες;».

- 6, 1. 3: «Να προσέχετε την ελεημοσύνη σας, να μη γίνεται μπροστά στους ανθρώπους, με σκοπό να σας επιδοκιμάσουν. [...] Εσύ, αντίθετα, όταν δίνεις ελεημοσύνη, ας μην ξέρει ούτε το αριστερό σου χέρι τι κάνει το δεξί σου».

- 6, 6-7: «[...] όταν προσεύχεσαι, πήγαινε στο πιο απόμερο δωμάτιο του σπιτιού σου, κλείσε την πόρτα σου και προσευχήσου εκεί κρυφά στον Πατέρα σου· κι ο Πατέρας σου, που βλέπει τις κρυφές πράξεις, θα σε ανταμείψει φανερά. Όταν προσεύχεστε, μη φλυαρείτε όπως οι ειδωλολάτρες, που νομίζουν ότι με την πολυλογία τους θα εισακουστούν».

- 6, 14. 17:«Αν συγχωρήσετε τους ανθρώπους για τα παραπτώματά τους, θα σας συγχωρήσει κι εσάς ο ουράνιος Πατέρας σας. [...] Όταν νηστεύεις, περιποιήσου τα μαλλιά σου και νίψε το πρόσωπό σου [...]»

- 7, 1-2. 12. 15. 17. 21: «Μην κρίνετε τους συνανθρώπους σας, για να μη σας κρίνει κι εσάς ο Θεός. Με το κριτήριο που κρίνετε θα κριθείτε, και με το μέτρο που μετράτε θα μετρηθείτε. [...] Όλα όσα θέλετε να σας κάνουν οι άλλοι άνθρωποι, αυτά να τους κάνετε κι εσείς· [...] Φυλαχτείτε από τους ψευδοπροφήτες, που σας έρχονται ντυμένοι σαν πρόβατα, από μέσα τους όμως είναι λύκοι αρπακτικοί. [...] Ένα καλό δέντρο κάνει καλούς καρπούς, ενώ το άχρηστο δέντρο κάνει άχρηστους καρπούς. [...] Στη βασιλεία του Θεού δε θα μπει όποιος μου λέει “Κύριε, Κύριε”, αλλά όποιος κάνει το θέλημα του ουράνιου Πατέρα μου».

Ο Χριστός εγκαινιάζει την αληθινή λατρεία

α) Ο Χριστός σεβάστηκε και τήρησε την ιουδαϊκή λατρεία

Ο Κύριος ως άνθρωπος γεννήθηκε στην Ιουδαία. Έζησε, δίδαξε και θαυματουργήσε, πέθανε και αναστήθηκε στη χώρα αυτή. Σεβάστηκε την ιουδαϊκή παράδοση και λατρεία. Τήρησε ό,τι όριζε η παράδοση και ο μωσαϊκός νόμος και συμβούλευε τους ακροατές του να κάνουν και αυτοί το ίδιο. Στις μεγάλες γιορτές στα Ιεροσόλυμα, διδάσκει και προσεύχεται στον περίβολο του Ναού. Στις συναγωγές κηρύττει και θαυματουργεί.

Από τους συμπατριώτες του, που λάτρευαν το Θεό τυπικά, εξωτερικά, από συνήθεια, ο Κύριος απαιτούσε πραγματική λατρεία, όπως το εκφράζει ο Δαβίδ: «Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην και τεταπεινωμένην ὁ Θεός οὐκ ἐξουδενώσει». Δηλαδή θυσία και λατρεία αρεστή στο Θεό, που ποτέ δεν την απορρίπτει, είναι τούτη: πνεύμα συντριμμένο από μετάνοια και ταπεινή καρδιά. Γι' αυτό καυτηριάζει την υποκρισία των Φαρισαίων με τα τρομερά εκείνα «οὔαί» (=αλίμονο), γιατί τα λόγια τους δε συμπορεύονταν με τις πράξεις τους. Τους θυμίζει τη φράση του προφήτη Ησαΐα, που είναι επίκαιρη σε κάθε εποχή: «Αυτός ο λαός με το στόμα του με πλησιάζει και με τα χείλη με τιμάει, ενώ η καρδιά του βρίσκεται μακριά από μένα» (Ησ. 29. 13· Ματθ. 15, 8).

β) Η χριστιανική λατρεία είναι πνευματική και αληθινή

Στο διάλογό του με μια γυναίκα, τη Σαμαρείτισσα (Ιωάν. 4. 5-26), ο Κύριος φανερώνει ποια είναι η πραγματική λατρεία. αποκαλύπτεται ως Θεός (εγώ είμαι ο Μεσσίας) και φανερώνει πως η προσκύνηση και η λατρεία του Θεού, που είναι πνεύμα, γίνεται με τη δύναμη του Πνεύματος. Λατρεύουμε, λοιπόν, το Θεό πραγματικά, όταν η αναφορά μας σ' αυτόν δεν είναι εξωτερική και τυπική αλλά εσωτερική, πνευματική και γίνεται με όλη μας την καρδιά. Μόνο τέτοια λατρεία ταιριάζει στο Θεό. Ύστερα, ο Θεός δεν περιορίζεται ούτε από τον τόπο ούτε από το χρόνο. Παντού, σε κάθε τόπο και σε κάθε ευκαιρία μπορούμε να προσευχηθούμε και να ζητήσουμε την ευλογία και τη δύναμή του. Αρκεί να 'ναι η καρδιά μας καθαρή, γιατί στις πλάκες αυτής της καρδιάς γράφει ο Θεός τους νόμους της καινής του διαθήκης, όπως δύο προφύτες, ο Ιερεμίας και ο Ιεζεκιήλ, το είχαν προφητέψει (Ιερ. 38, 33-34 Ιεζ, 11,19). Αυτό βέβαια δεν καταργεί το ναό που είναι ο οίκος του Θεού, ο χώρος όπου γίνεται η λατρεία του. Εκεί ο πιστός διευκολύνεται να συγκεντρώσει το νου του, να υψώσει την καρδιά του στο Θεό, να ενώθει καλύτερα με αυτόν. Ωραία συνδυάζει τον τόπο και την καθαρή καρδιά ο απόστολος Παύλος όταν λέει: «Επιθυμώ, λοιπόν, να προσεύχονται οι άντρες σε κάθε τόπο προσευχής, χωρίς οργή και εριστικότητα, και τα χέρια που υψώνουν στον ουρανό να είναι καθαρά. Παρόμοια και οι γυναίκες να προσεύχονται με κόσμια αμφίεση» (Α' Τιμ. 2, 8-9).

Οι αιματηρές θυσίες των Ιουδαίων και η θυσία του Χριστού

Για να καταλάβουμε το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, που είναι ο πυρήνας της χριστιανικής λατρείας, πρέπει να θυμηθούμε τις θυσίες των Ιουδαίων και ιδιαίτερα τις αιματηρές. Με αυτές οι Ιουδαίοι έδειχναν την ευγνωμοσύνη τους στο Θεό και εξαγόραζαν τις αμαρτίες τους. Αντί να προσφέρουν το δικό τους αίμα –τη ζωή τους– πρόσφεραν το αίμα του ζώου. Πιο παραστατικά γινόταν αυτό την ημέρα του εξιλασμού (δηλ. της συγχώρησης). Ο αρχιερέας, βάζοντας τα χέρια πάνω στο ζώο της θυσίας, μεταβίβαζε σ' αυτό τις αμαρτίες του λαού και τις δικές του.

Από τις αιματηρές θυσίες ξεχωρίζει μέχρι σήμερα η θυσία του αμνού στη γιορτή του Πάσχα. Η γιορτή αυτή ήταν και είναι η σπουδαιότερη γιορτή των Ιουδαίων. Πανηγυρίζουν την απελευθέρωση των προγόνων τους από τους Αιγυπτίους και περιμένουν το Μεσσία, που θα τους χαρίσει γήινη εξουσία,

ευτυχία και δόξα.

Όλα όμως αυτά είναι προεικονίσεις της θυσίας του Χριστού. Αυτός είναι ο Μέγας Αρχιερέας, που πρόσφερε στο Θεό - Πατέρα το δικό του Αίμα για χάρη μας, εξασφαλίζοντας μας έτσι την αιώνια ελευθερία και σωτηρία. Ο Χριστός είναι, όπως το είπε ο Πρόδρομος, «ο αμνός του Θεού που παίρνει πάνω του την αμαρτία των ανθρώπων» (Ιωάν. 1, 29). «Η δική μας γιορτή του Πάσχα συνίσταται στο γεγονός ότι θυσιάστηκε για χάρη μας ο Χριστός» (Α΄ Κορ. 5, 7).

Η θυσία του Χριστού επαναλαμβάνεται στη χριστιανική λατρεία. Γιατί το βράδυ του Μυστικού Δείπνου ο Κύριος μετέβαλε για χάρη μας τον άρτο και τον οίνο σε Σώμα και Αίμα του, ιδρύοντας έτσι το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας (βλ. και μαθήματα 11 και 22).

Οι λόγοι που καθιέρωσαν το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας

Η Θεία Κοινωνία μας χαρίζει άφεση αμαρτιών, αιώνια ζωή, ένωση με τον Ιησού Χριστό τον Κύριό μας. Όταν τελείται το μυστήριο αυτό, θυμόμαστε όλη τη ζωή του Χριστού: από τη Γέννησή του ως τα Πάθη, την Ανάσταση και την Ανάληψή του. Ο ίδιος μας το παράγγειλε: «Αυτό που κάνω τώρα να το κάνετε σε ανάμνησή μου» (Λουκ. 22, 19). Η θύμηση αυτή είναι ζωντανή ανάμνηση, μια αναπαράσταση. Μια πράξη που κάνει το παρελθόν σημερινό και σύγχρονο. Όπως το λέει ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος: «Το δείπνο αυτό είναι το ίδιο με εκείνο (το Μυστικό Δείπνο)· σε τίποτα δεν υστερεί. Δεν έκαμε εκείνο ο Χριστός και αυτό ο άνθρωπος, αλλά και τούτο αυτός ο ίδιος το κάνει». Σε κάθε Θεία Λειτουργία, καθόμασθε στο ίδιο τραπέζι, που κάθισαν και οι μαθητές εκείνο το βράδυ.

Στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, είναι παρών ο Κύριος, ο σταυρωμένος, αυτός που θα ξανάρθει. Αυτός «που κάθεται μαζί με τον Πατέρα στους ουραμούς και αόρατα είναι εδώ μαζί μας» (Από ευχή της Θείας Λειτουργίας).

Με τη λατρεία εκφράζουμε την πίστη μας

α) Η πίστη αποτυπώνεται στη λατρεία: ιστορικές διαπιστώσεις

Η λατρεία είναι το ασίγαστο στόμα της Ορθοδοξίας, το στόμα που καθημερινά ομολογεί την πίστη της Εκκλησίας και των αγίων της. Ύμνοι, ευχές, λειτουργικές πράξεις, τέχνη (ζωγραφική, ποίηση, μουσική, ναοδομία*) έχουν αποτυπωμένη και διακηρύσσουν τη διδασκαλία της Εκκλησίας, «ομολογούν» το «μυστήριο της εύσεβειας», είναι η έκφραση και η ομολογία της πίστης στον Τριαδικό Θεό.

Στα πρώτα χρόνια της ζωής της Εκκλησίας, μεγάλες αιρέσεις αμφισβήτησαν διάφορες όψεις της χριστιανικής πίστης. Αυτό αποτέλεσε δημιουργική πρόκληση για την Εκκλησία, γιατί με τις αποφάσεις των Συνόδων και με τα έργα των αγίων Πατέρων διατυπώθηκε η ορθόδοξη πίστη (δόγμα – διδασκαλία της Εκκλησίας), που ακόμη δεν έχει διατυπωθεί. Ακόμη οι μεγάλοι Πατέρες έγραψαν και λειτουργικά κείμενα (ύμνους, ευχές) και σπουδαίοι υμνογράφοι ύμνους με απaráμιλλη τέχνη. Αλλά και η χριστιανική τέχνη (αγιογραφία* και ναοδομία), με τα θέματα και τις μορφές της εξέφρασε την ορθή πίστη της Εκκλησίας.

β) Οι ευχές και οι ύμνοι, βασικοί τρόποι έκφρασης της πίστης

Ευχές και ύμνοι είναι η καρδιά της ορθόδοξης λατρείας και συγχρόνως η εκλεκτότερη δημιουργία του Βυζαντίου. Ο λόγος της Αγίας Γραφής και των αγίων Πατέρων, μέσα από την ευχογραφία* και υμνογραφία*, διοχετεύεται στη λατρεία και γίνεται «άκουσμα και λάλημα» του ορθόδοξου πληρώματος, τραγούδι καθημερινό του λαού του Θεού. Στις λατρευτικές μας συνάξεις ψάλλουμε την πίστη μας, θεολογώντας. Περιεχόμενο των λειτουργικών μας κει- μένων είναι τα δόγματα (διδασκαλίες) των ιερών Συνόδων για την Αγία Τριάδα και τον Ιησού Χριστό. Αλλά και όλη η επίγεια ζωή, το κήρυγμα και το έργο του Ιησού Χριστού, τα Πάθη και η Ανάστασή του περιγράφονται στη λατρεία με μοναδικό τρόπο. Επίσης,

ο «βίος* και η πολιτεία» των αγίων μας και οι πνευματικοί τους αγώνες. Οι ευχές και οι ύμνοι φανερώνουν την ενότητα του εκκλησιαστικού σώματος, διαχρονικά και συγχρονικά, διότι όλοι οι ορθόδοξοι με τον ίδιο τρόπο ομολογούμε την πίστη επί αιώνες σε κάθε τόπο. Κι ακόμη έχουν τέτοια θεολογική ακρίβεια, ώστε να αποτελούν πηγή για την πίστη και τη ζωή της Εκκλησίας μας.

γ) Η ταύτιση του «κανόνα προσευχής» με τον «κανόνα πίστης»

Στην πατερική συνείδηση ο «κανόνας της προσευχής» ταυτίζεται με τον «κανόνα της πίστης». Η πίστη της Εκκλησίας και η λατρεία της είναι αδιαχώριστα μεγέθη και το ένα στηρίζει το άλλο. Όπως έλεγε ο μεγάλος πατέρας της Εκκλησίας Ειρηναίος, επίσκοπος Λουγδούνου (Λυών, β' αι.): «η διδασκαλία μας είναι σύμφωνη με την Ευχαριστία και η Ευχαριστία επικυρώνει τη διδασκαλία». Η λατρεία προσφέρει θεολογία («λειτουργική θεολογία») που διδάσκει το πλήρωμα, οδηγώντας το στην αλήθεια και στη σωτηρία. Για παράδειγμα, όλη η Λειτουργία είναι πρόσκληση σε συμμετοχή σ' αυτά που συμβαίνουν, κατά την πορεία του Χριστού στο δημόσιο βίο, στο Μυστικό Δείπνο, στο Πάθος και στην Ανάσταση. Στη λατρεία διαμορφώνεται το ορθόδοξο φρόνημα, η αυτοσυνειδησία του πιστού. Συμπορευόμαστε με τους αγίους, ζούμε την πνευματικότητα που έζησαν και ζουν, για να αποκτήσουμε και μεις τη συνείδηση των αγίων της Εκκλησίας μας.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 1. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, (ΘΕΜΑ 3 από 6)

Συναγμένοι στη Θεία Ευχαριστία: η ουσία της Εκκλησίας

α) Η εξάπλωση της Εκκλησίας

Μετά την Πεντηκοστή, η νέα πραγματικότητα που δημιουργείται στον κόσμο, η Εκκλησία, ζει και κινείται σε μια νέα ατμόσφαιρα, άγνωστη μέχρι τότε. Οι πιστοί των Ιεροσολύμων, που έχουν βαπτιστεί στο όνομα της Αγίας Τριάδος, αποτελούν τον πυρήνα μιας καινούριας κοινότητας. που κέντρο της έχει τη λατρεία και την προσευχή. Ζουν με πνεύμα αδελφοσύνης και αγάπης (κοινά δείπνα - εκούσια κοινοκτημοσύνη), με καθημερινή τέλεση της Θείας Ευχαριστίας. Εκτός από αυτά και η ζωή τους είναι θαυμαστή. Ζουν στη γη, αλλά είναι πολίτες του ουρανού.

Καρπός όλων αυτών ήταν η αύξηση και η επέκταση της Εκκλησίας. Οι απόστολοι διασκορπίζονται, κηρύττουν, βαπτίζουν, χειροτονούν διαδόχους τους, ιδρύουν τοπικές Εκκλησίες. Οι φυλετικοί φραγμοί σπάζουν, ο Χριστός, η σωτηρία, είναι για όλους. Φυσικά δεν έλειψαν οι αντιδράσεις, οι διωγμοί, το μαρτύριο. Αυτά δεν ανέκοψαν το ρεύμα της ιεραποστολικής δράσης• αντίθετα, το διόγκωσαν. «Ο σπόρος της πίστης είναι το αίμα των χριστιανών» (Τερτυλλιανός). Εκτός από τους μάρτυρες, έχουμε στα πρώτα χρόνια και τους αγωνιστές του πνεύματος: τους αποστολικούς Πατέρες και τους απολογητές. Οι πρώτοι παρουσίασαν, εξήγησαν και ξεκαθάρισαν τη διδασκαλία της Εκκλησίας. Οι δεύτεροι την υπεράσπισαν όταν αυτή επικρίθηκε και πολεμήθηκε. Η Εκκλησία μας τιμά όλους.

Η σύναξη της Θείας Ευχαριστίας και η Εκκλησία

Όταν τελείται Θεία Λειτουργία, ξεκινάμε από τα σπίτια μας για να πάμε στο ναό. Πηγαίνουμε εκεί. όπου μας περιμένει ο αναστημένος Κύριος, γιατί ξέρουμε τι χαρίζει η θεία λατρεία στα μέλη της Εκκλησίας. Εκεί συνειδητοποιούμε ότι:

1. Είμαστε ένα σώμα, το σώμα του Χριστού. Όπως το λέει ο Απ. Παύλος: «Έτσι και το πλήθος των χριστιανών είμαστε ένα σώμα χάρη στο Χριστό, και καθένας μας αποτελεί μέλος του σώματος, που μέλη του είναι κι όλοι οι άλλοι» (Ρωμ. 12, 4-5).
2. Αφού είμαστε ενωμένοι με το Χριστό, είμαστε δεμένοι και μεταξύ μας. Αυτό φαίνεται καλύτερα όταν κοινωνούμε. Μεταλαμβάνουμε από τον έναν άρτο και το ένα ποτήριο, όπως το λέει ο Απ. Παύλος:

«ὅτι εἶς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν» (Α' Κορ. 10,17) και η ευχή του παραπάνω κειμένου. Η ενότητα των πιστών που υπάρχει στο λατρευτικό χώρο σφυρηλατείται από την ειρήνη και την αγάπη, όπως υπογραμμίζει το κείμενο που ακολουθεί. Αυτές δένουν τους ανθρώπους και ιδιαίτερα τους πιστούς, ενώ η ταραχή και το μίσος τους χωρίζουν. Γι' αυτό ακούγονται στην εκκλησία τα «*Εν Ειρήνῃ του Κυρίου Δεηθώμεν*» και «*Αγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν*».

3. Η ενότητα των πιστών στη Θεία Λειτουργία είναι ένα γεγονός που ξεπερνάει τα όρια του ατομισμού. Η κοινότητα των πιστών προσεύχεται όχι μόνο για τους παρόντες στη σύναξη, αλλά και για όσους δεν μπόρεσαν να παραστούν.
4. Στη Θεία Λειτουργία συμμετέχουμε προσευχόμενοι. Η ιερουργία δεν είναι μόνο έργο των ιερέων είναι και δικό μας, του λαού. Το λέει και η λέξη λειτουργία, που είναι σύνθετη από το λείτος= λαός + έργο. Απαντούμε στις εκ φωνήσεις του ιερέα με τα «*Κύριε, ἐλέησον*», «*Αμήν*» κ.ά. Και ομολογούμε την πίστη μας όχι μόνο με την απαγγελία του «Πιστεύω», αλλά και με τους ύμνους, που συνοψίζουν τις αλήθειες της.
5. Μπαίνοντας στο ναό είναι σαν να πατούμε στον ουρανό. Ο χρόνος καταργείται, γιατί ζούμε συγχρόνως τη ζωή και το έργο του Χριστού (παρελθόν), αυτό που γίνεται τώρα με τη σύναξη των πιστών και το δεσμό τους με τον Κύριο (παρόν) και αυτό που θα 'ρθει, το προσδοκώμενο, το αιώνιο. Αυτό το τελευταίο είναι η Βασιλεία των ουρανών που προγευόμαστε με τα τελούμενα στη Θεία Λειτουργία.
6. Με όλα αυτά αγιαζόμαστε, ζούμε την πίστη μας, παίρνουμε τη χάρη του Θεού, είμαστε ενωμένοι μαζί του.

Έτσι «φεύγει η απιστία, αυξάνει η πίστη, ελαττώνεται η κακία, προοδεύει η αρετή, εξαφανίζεται η άγνοια, προστίθεται η γνώση» (Μαξίμου Ομολογητού, Μυσταγωγία 24).

Το έργο της Εκκλησίας

Με όσα ειπώθηκαν παραπάνω, γίνεται φανερό ότι η Εκκλησία μας διδάσκει, μας αγιάζει, μας ποιμαίνει. Στη θεία λατρεία, ακούγεται ο λόγος του Θεού, ο οποίος αναλύεται στους πιστούς με το κήρυγμα.

Μια δεύτερη δωρεά της θείας λατρείας είναι ο αγιασμός, η θεία χάρη. Το λέει ο ιερέας απευθυνόμενος στο Θεό: «Εσύ που δέχτηκες τα τίμια δώρα από μας, στείλε μας σε ανταπόδοση τη θεία χάρη και τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος».

Τέλος, η Εκκλησία μάς καθοδηγεί με τους πνευματικούς ποιμένες οι οποίοι φροντίζουν και για τις υλικές ανάγκες των ενοριτών. Ιδρύματα, στέγες ορφανών και γερόντων προσφέρουν θαλπωρή και παρηγοριά σε πολλές πονεμένες ψυχές. Αυτά γίνονταν και στην αρχαία Εκκλησία: η λατρευτική σύναξη ήταν συνδυασμένη με τη φιλανθρωπία.

Φεύγοντας από το ναό και έχοντας ζήσει αυτό που μας πρόσφερε η Θεία Ευχαριστία, ενωμένοι με όλους τους χριστιανούς με το σύνδεσμο της ειρήνης, και της αγάπης, ξαναγυρίζουμε στον κόσμο, για να πούμε και σ' άλλους τι προσφέρει στον άνθρωπο η Εκκλησία του Χριστού.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 2. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ, (ΘΕΜΑ 4 από 6)

Η Θεία Ευχαριστία και ο Μυστικός Δείπνος

ΚΕΙΜΕΝΟ: *Εγώ αυτό παρέλαβα από τον ίδιο τον Κύριο, κι αυτό σας παρέδωσα: ο Κύριος Ιησούς, τη νύχτα που ήταν να παραδοθεί στους σταυρωτές του, πήρε ψωμί και, αφού έκανε ευχαριστήρια προσευχή, το τεμάχισε και είπε: «Λάβετε και φάγετε- αυτό είναι το σώμα μου, που τεμαχίζεται για χάρη σας. Αυτό να κάνετε στην ανάμνησή μου». Παρόμοια, όταν τελείωσε το δείπνο, πήρε το ποτήρι και είπε: «Αυτό το*

ποτήριο είναι η νέα διαθήκη που επικυρώνεται με το αίμα μου. Όποτε πίνετε από αυτό το ποτήριο, να το κάνετε στην ανάμνησή μου. Γιατί ωσότου να έρθει ο Κύριος, πάντοτε, όποτε τρώτε αυτό το ψωμί και πίνετε αυτό το ποτήριο, διακηρύττετε το θάνατο του Κυρίου. (Α' Κορ. 11, 23-26).

Η Θεία Ευχαριστία είναι το κέντρο της χριστιανικής λατρείας. Όλες οι ακολουθίες, οι τελετές και τα μυστήρια προετοιμάζουν τους πιστούς για τη συμμετοχή τους στη Θεία Ευχαριστία αλλά και συνδέονται μ' αυτήν κατά τρόπο οργανικό (άμεσο).

Ο ίδιος ο Κύριος συνέστησε τη Θεία Ευχαριστία κατά το Μυστικό Δείπνο, λίγο πριν συλληφθεί και σταυρωθεί. Τα τρία πρώτα Ευαγγέλια αλλά και ο Απόστολος Παύλος μάς δίνουν την περιγραφή αυτής της πρώτης Θείας Ευχαριστίας. Ο Χριστός και οι μαθητές του ακολούθησαν όλες τις προβλεπόμενες λεπτομέρειες του εβραϊκού πασχαλινού δείπνου (προσευχές και ψαλμούς). Μέσα στην όλη τελετή, ο Κύριος παρέδωσε το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, προσφέροντας το Σώμα του και το Αίμα του και παραγγέλνοντας στους μαθητές του να κάμουν το ίδιο, «για να τον θυμούνται», «ωσότου να έρθει και πάλι κατά τη Δευτέρα Παρουσία».

Όλη η δράση και η διδασκαλία του Κυρίου ήταν μια προετοιμασία για την ιερή εκείνη στιγμή κατά το Μυστικό Δείπνο. Η τέλεση της πρώτης Θείας Ευχαριστίας από τον Κύριο σηματοδοτεί το τέλος μιας ολόκληρης εποχής και την αρχή μιας καινούριας. Το ιουδαϊκό Πάσχα αποτελεί, πλέον, παρελθόν όπως και ολόκληρος ο παλιός κόσμος του μωσαϊκού νόμου. Ο Χριστός εγκαινιάζει το νέο και αληθινό Πάσχα. Από τη στιγμή εκείνη, σε κάθε Θεία Λειτουργία η Εκκλησία βιώνει (μέσα από την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος) την παρουσία του Χριστού, σύμφωνα με τη δική του υπόσχεση: «Θα είμαι μαζί σας πάντα ως τη συντέλεια του κόσμου» (Ματθ. 28, 20).

β) Η Θεία Ευχαριστία κατά την αποστολική και μεταποστολική εποχή

Η περιγραφή της πρώτης Θείας Ευχαριστίας είναι ταυτόχρονα περιγραφή της Θείας Ευχαριστίας κατά τους αποστολικούς χρόνους. Οι απόστολοι, μαζί με τη διδασκαλία του Ευαγγελίου, παρέδιδαν και τον τρόπο τέλεσης της Θείας Ευχαριστίας, που ήταν μια επανάληψη των πράξεων του Κυρίου κατά το τελευταίο εκείνο Δείπνο: προσευχή- ψαλμωδία- διδασκαλία- τέλεση της Ευχαριστίας (ευλογία, δηλαδή, του άρτου και του οίνου και κοινωνία όλων των παριστάμενων πιστών). Διαμορφώθηκε, έτσι, μια άγραφη παράδοση η οποία παρέμεινε ζωντανή σ' όλη την αποστολική και μεταποστολική εποχή.

Κατά την αποστολική εποχή, πριν από τη Θεία Ευχαριστία γινόταν το δείπνο της αγάπης (κατά τις βραδινές ώρες). Ήταν μια μίμηση του Μυστικού Δείπνου που προηγήθηκε της Θείας Ευχαριστίας. Κατά το 2ο μ.Χ. αιώνα, η Θεία Ευχαριστία διαχωρίστηκε από το δείπνο της αγάπης. Τελείται, πλέον, τις πρωινές ώρες πάνω στους τάφους των μαρτύρων (διανύουμε ήδη την περίοδο των διωγμών). Διαβαζόταν κατ' αρχάς μια επιστολή των αποστόλων και ακολουθούσε ο ασπασμός της ειρήνης, η ευλογία των πιστών, μια ευχή ευχαριστίας και τα λόγια του Χριστού κατά το Μυστικό Δείπνο (λάβετε φάγετε... πείτε εξ αυτού πάντες...) Αμέσως μετά γινόταν η επίκληση του Αγίου Πνεύματος, για να καθαγιάσει τον άρτο και τον οίνο και να τον μεταβάλει σε Σώμα και Αίμα του Χριστού. Η Θεία Ευχαριστία τελείωνε με την κοινωνία του Σώματος και του Αίματος του Χριστού από τους πιστούς.

γ) Η σύνθεση των ευχών και η διαμόρφωση των πρώτων Λειτουργιών

Όπως μας πληροφορεί ένας χριστιανός συγγραφέας του 2ου αιώνα, ο Ιουστίνος ο Φιλόσοφος και Μάρτυρας, δεν υπήρχε σταθερό κείμενο για τις ευχές της Θείας Ευχαριστίας. Το περιεχόμενο των ευχών προερχόταν από την ελεύθερη έμπνευση του λειτουργού, ο οποίος προσευχόταν περισσότερο ή λιγότερο ανάλογα με τις δυνάμεις του. Ήταν φυσική, επομένως, η δημιουργία προφορικών τοπικών παραδόσεων για τις ευχές της Θείας Ευχαριστίας. Μετά το τέλος των διωγμών τον 4ο αιώνα, οι διάφορες προφορικές παραδόσεις καταγράφηκαν και, έτσι, δημιουργήθηκαν τα πρώτα κείμενα Λειτουργιών, στα οποία

αναγράφονται τιμητικά ως συγγραφείς κάποιοι απόστολοι ή μαθητές τους (Λειτουργία Αγίου Ιακώβου, Αγίου Μάρκου, Κλήμεντος Ρώμης κ.ά.).

Τον 4ο αιώνα, όμως, η Εκκλησία αντιμετώπισε φοβερές αιρέσεις. Οι Πατέρες και διδάσκαλοι της Εκκλησίας, οι οποίοι καταπολέμησαν τους αιρετικούς με τις Οικουμενικές Συνόδους και τα συγγράμματά τους, έγραψαν και ευχές για τη Θεία Ευχαριστία και, έτσι, διαμορφώθηκαν καινούργιες Λειτουργίες με το όνομά τους (Λειτουργία Μ. Βασιλείου, Αγ. Γρηγορίου Θεολόγου, Αγ. Ιωάννου Χρυσοστόμου, Αγ. Επιφανίου Κύπρου κ.ά.). Τα κείμενα αυτά εξελίχθηκαν δια μέσου των αιώνων και δέχτηκαν προσθήκες ή αφαιρέσεις φθάνοντας μέχρι σήμερα. Ο πυρήνας τους, όμως, παραμένει ο ίδιος έτσι όπως διαμορφώθηκε κατά τον 4ο και 5ο αιώνα.

Η Λειτουργία του Αγ. Ιωάννου Χρυσοστόμου είναι αυτή που τελείται πιο συχνά κατά τη διάρκεια του έτους. Πρόκειται για ένα από τα σπουδαιότερα λειτουργικά κείμενα της Εκκλησίας. Ο Αγ. Ιωάννης χρησιμοποίησε παλιές λειτουργικές ευχές, έγραψε, όμως, ορισμένες εξ αρχής. Η Λειτουργία δέχτηκε κάποιες μεταγενέστερες προσθήκες (όχι στο περιεχόμενο των ευχών) και έτσι έλαβε τη σημερινή της μορφή.

Εκκλησία είναι η σύναξη μας στον «οίκο» του Θεού

Οι επισκέψεις μας στα σπίτια των συγγενών και φίλων είναι μέσα στις κοινωνικές μας υποχρεώσεις. Ανανεώνουν τους δεσμούς μας με τα πρόσωπα αυτά και σφυρηλατούν την αμοιβαία αγάπη.

Έχει όμως και ο Θεός τον «οίκο» του, που είναι ο ναός. Όταν κτυπά η καμπάνα και τρέχουμε σ' αυτόν, ανταποκρινόμαστε στην πρόσκληση του Θεού. Εκεί τον συναντάμε, όταν πηγαίνουμε να λειτουργηθούμε. Δεν είμαστε σ' αυτή τη σύναξη μια ανομοιογενής μάζα ανθρώπων, όπως εκ πρώτης όψεως φαίνεται. Στη θεία λατρεία οι οποιοσδήποτε ανομοιότητες που έχουμε εξαφανίζονται. Κοινό μας στοιχείο, αλλά και συνδετικός κρίκος, είναι πως είμαστε πιστοί, δηλαδή άνθρωποι που μας ενώνει το Πρόσωπο του Ιησού Χριστού. Αυτός, ο αναστημένος Κύριος, είναι ανάμεσά μας στη Θεία Λειτουργία. Αυτός είναι Θεός κι εμείς είμαστε λαός του, η Εκκλησία του. Γι' αυτό οι Πατέρες ονόμασαν το ναό «επίγειο ουρανό». Το λέει κι ένα τροπάριο: «Ενώ στεκόμαστε στο ναό της δόξας σου, νομίζουμε πως είμαστε στον ουρανό».

Με τη σύναξη και τη συμμετοχή στην κυριακάτικη Θεία Λειτουργία όλων των χριστιανών, η αγάπη αυξάνεται, η πίστη δυναμώνει, η ελπίδα αναπτερώνεται. ζούμε τον καινούριο κόσμο του Θεού και προγευόμαστε την αιωνιότητα (βλ. δ.ε. 15 σελ. 82).

Η ανάγκη του εκκλησιασμού

Η Κυριακή είναι η ημέρα της Ανάστασης του Κυρίου, των εμφανίσεών του στους μαθητές, της επιφοίτησης του Αγίου Πνεύματος και η ημέρα της εισόδου του στα Ιεροσόλυμα (Βαϊοφόρος). Η καθιέρωση, λοιπόν, της Κυριακής ως ημέρας εκκλησιασμού κρατάει ζωντανά στη μνήμη μας, αυτά τα γεγονότα. Είναι εγγύηση και της δικής μας ανάστασης, του δικού μας θείου φωτισμού και της δικής μας εισόδου στην ουράνια βασιλεία.

Η Κυριακή έχει ακόμη μία σημασία. Το Σάββατο, η έβδομη ημέρα, συμβολίζει το τέλος της υλικής δημιουργίας. Η Κυριακή είναι η όγδοη ημέρα, έξω από τον κοσμικό χρόνο, σύμβολο της ανέσπερης και αδιάδοχης και ατελεύτητης αιωνιότητας. Αυτή την αιωνιότητα ζούμε στη Θεία Λειτουργία. Οι ευχές και οι ύμνοι μάς θυμίζουν τη δόξα της, την ανείπωτη ευτυχία της. Η κυριακάτικη Λειτουργία είναι ένα μικρό Πάσχα, που μας χαρίζει την αναστημένη ζωή. Πώς μπορεί κανείς να απουσιάσει από κάτι τόσο σπουδαίο και χαρμόσυνο;

Ο εκκλησιασμός συνδέει τους πιστούς με την πηγή της ζωής, το Χριστό. Αντίθετα, με τη συνεχή αποχή από

τη λατρεία, ο πιστός στερεί τον εαυτό του από τη χάρη των μυστηρίων, από τη χάρη του Θεού. Γι' αυτό οι Πατέρες της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου παραγγέλλουν να αποκόβεται από το σώμα της Εκκλησίας ο χριστιανός που τρεις συνεχείς Κυριακές απουσιάζει χωρίς σοβαρό λόγο από τον εκκλησιασμό. Βέβαια αυτή η διάταξη δεν εφαρμόζεται σήμερα, αλλά η θέσπισή της φανερώνει τη φροντίδα της Εκκλησίας για την πνευματική ζωή των πιστών.

γ) Ο σύγχρονος άνθρωπος και ο εκκλησιασμός

Οι πρώτοι χριστιανοί και σε εποχές διωγμών, όπως μαρτυρεί το κείμενο που είναι στο τέλος του μαθήματος μας, δεν μπορούσαν να ζήσουν χωρίς τη Θεία Λειτουργία. Σήμερα οι ναοί γεμίζουν, βέβαια, από πιστούς, αλλά απουσιάζουν και πάρα πολλοί. Οικογενειακοί περισπασμοί, σκληρή εργασία την εβδομάδα, η κατάκλιση αργά το βράδυ του Σαββάτου, μία πρόσθετη εργασία που πρέπει να γίνει την Κυριακή, οι εκδρομές κ.ά. στέκονται εμπόδια στο δρόμο προς την εκκλησία. Η Εκκλησία γνωρίζοντας τις δυσκολίες αυτές συμπαραστέκεται στο σύγχρονο άνθρωπο. Σε πολλές ενορίες των μεγάλων πόλεων, τελείται και δεύτερη Θεία Λειτουργία για όσους θα ήθελαν να μη στερηθούν την ευλογία, τη χαρά, την αναγέννηση, τον πνευματικό πλούτο της ιερής μυσταγωγίας. Και όπως λέει ο ιερός Χρυσόστομος για τον εκκλησιασμό: «έψαλες μαζί με τα Σεραφίμ, ανήκεις στην ουράνια πολιτεία, γράφτηκες στο χορό των αγγέλων, μίλησες με τον Κύριο και βρέθηκες μαζί του» (Πρός τους μ ή άπαντήσαντας... 4, ΕΠΕ 26, 568). Ο Θεός ζητάει λίγα και δίνει πολλά. Εμείς του δίνουμε σταγόνες κι εκείνος ωκεανό από θείες αντιδόσεις και ευεργεσίες.

δ) Είμαστε όλοι συνυπεύθυνοι

Η φράση του Ντοστογιέφσκυ «Όλοι φταίμε για όλα» έχει εφαρμογή και στο θέμα της λειτουργικής σύναξης. Πολλοί είναι εκείνοι που παραπονιούνται για μερικά άτοπα που παρατηρούνται στο χώρο του ναού. Όλοι θέλουμε την τάξη, την ιεροπρέπεια, την πνευματική ατμόσφαιρα στους ιερούς χώρους. Περιοριζόμαστε όμως στα λόγια, στις παρατηρήσεις, στις διαμαρτυρίες χωρίς να συμβάλλουμε στην ευρυθμία και στην ευλαβική παρακολούθηση των τελουμένων στο ναό. Αυτό θα γίνει με δύο τρόπους: ο ένας είναι να δίνουμε εμείς πρώτοι το παράδειγμα, σεβόμενοι και αισθανόμενοι την ιερότητα του χώρου. Ο άλλος είναι η ενεργός συμμετοχή μας. Τα πρόσωπα που διακονούν (ιερείς, ψάλτες, επίτροποι, νεωκόρος) θέλουν και τη δική μας βοήθεια. Συμμετέχοντας, συμβάλλουμε στη λειτουργική αναγέννηση, που τη ζητούν οι καιροί μας.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: 5. ΟΡΙΑ-ΝΟΜΟΣ (ΘΕΜΑ 5 από 6)

ΕΝΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΔΟΓΜΑΤΑ. ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ Ή ΔΡΟΜΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ;

Δόγματα, φόρμουλες ζωής

Αντίθετα προς τις κοινωνίες που οργανώνουν τα διάφορα "πρέπει" σε κώδικα, σε σύστημα ηθικής, σκοπός της Εκκλησίας δεν είναι να προσφέρει ένα σύστημα ηθικής, δηλαδή λεπτομερείς καταλόγους καλών και κακών

πράξεων ή κανόνες καλής συμπεριφοράς. Αυτό που προσφέρει είναι η δυνατότητα μιας νέας ζωής, που προκύπτει, όπως είπαμε παραπάνω, από τη δημιουργία σχέσης με το Θεό. Όπως θα δούμε ειδικότερα σε επόμενα μαθήματα, η Εκκλησία προτείνει στον άνθρωπο τον τρόπο ζωής της, για να αποφασίσει ο ίδιος ελεύθερα αν θα τον επιλέξει. Τον τρόπο ζωής της η Εκκλησία τον έχει καταγράψει σε σύντομες διατυπώσεις που ονομάζονται δόγματα. Ο πολύς κόσμος έχει την εντύπωση πως δόγμα είναι ένα αφηρημένο, εγκεφαλικό κι άσχετο προς την καθημερινή ζωή αξίωμα, που ο άνθρωπος πρέπει να το δεχτεί σαν ιδεολογία. Στην παράδοση της Εκκλησίας, όμως, δόγμα είναι η καταγραφή αληθειών που της έχουν αποκαλυφθεί και, ταυτόχρονα, η συμπύκνωση ενός τρόπου ζωής. Οι δογματικοί ορισμοί, δηλαδή, είναι

καταγραφή της αποκεκαλυμμένης αλήθειας, την οποία η Εκκλησία ήδη τη ζει και προ της καταγραφής της. Όταν η Εκκλησία αποφαίνεται δογματικώς, μαρτυρεί γι' αυτό που τη δομεί και τη ζωοποιεί.

Τι σημαίνει π.χ. για τον άνθρωπο το Τριαδικό δόγμα; Αν είναι κάτι που ο πιστός καλείται να το δεχτεί απλώς λεκτικά ή εγκεφαλικά, τότε δεν φαίνεται ότι θα άλλαζε κάτι στη ζωή του ανθρώπου, αν τη θέση αυτού του δόγματος την έπαιρνε λ.χ. η αποδοχή ενός μονοπρόσωπου θεού. Αν δούμε, όμως, το δόγμα ως διατύπωση της εκκλησιαστικής εμπειρίας και ως μοντέλο τρόπου ζωής, θα βλέπαμε το εξής: Ο Θεός του Χριστιανισμού είναι Τριάδα, τρία Πρόσωπα ισότιμα μεταξύ τους, και το καθένα μοναδικό κι ανεπανάληπτο. Ο Θεός του Χριστιανισμού δεν είναι μια μοναχική ύπαρξη είναι μια αγαπητική συντροφιά αδιάκοπη και άφθαρτη. Καλώντας, λοιπόν, η Εκκλησία τον άνθρωπο να δημιουργήσει σχέση με το Θεό, τον καλεί να γίνει κοινωνός του τρόπου ζωής του Θεού. Να βιώσει, δηλαδή, ως καθημερινό τρόπο ζωής την αγάπη, την ισότητα, τη μοναδικότητα του καθενός και τη συνύπαρξη όλων. Ο Χριστιανός που σοβαρολογεί για την πίστη του σε Θεό Τριαδικό, δεν μπορεί να εγκλωπωθεί ούτε τον ατομικισμό, ούτε και τη μαζοποίηση του ανθρώπου, των κοινωνιών και των πολιτευμάτων του.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο πρέπει να κατανοούνται και οι εντολές του Θεού που βρίσκονται στην Αγία Γραφή, καθώς και οι διάφοροι κανόνες της Εκκλησίας. Για να προσεγγίσουμε τη φυσιογνωμία και τη λειτουργία τους δε θα πρέπει να χρησιμοποιούμε **δικανική*** ορολογία, αλλά μάλλον **ιατρική**. Οι εντολές, δηλαδή, δεν είναι ποινικοί νόμοι που αν παραβιαστούν θα επιβληθεί κάποια ποινή από κάποιον θεό δικαστή, αλλά μάλλον ιατρικές οδηγίες, όπως π.χ. η οδηγία ότι ο οργανισμός του ανθρώπου χρειάζεται νερό. Από κει και πέρα αρχίζει η προσωπική ευθύνη του καθενός. Αν κάποιος δεν προστρέξει στην πηγή, τα αποθέματα νερού στο σώμα του θα εξαντληθούν και θα πάθει αφυδάτωση. Η παραμέληση, δηλαδή, της ιατρικής αυτής οδηγίας οδηγεί σε κάποιο κακό, το κακό αυτό όμως είναι η συνέπεια μιας προσωπικής επιλογής - όχι ποινή την οποία επιβάλλει ο γιατρός ούτε, βεβαίως, η ίδια η πηγή! Όλες οι εντολές, δηλαδή, αφορούν την ύπαρξη του ανθρώπου και τους τρόπους σύνδεσής της με την πηγή της ζωής, δηλαδή το Θεό. Όσον αφορά τους περιορισμούς που φαίνεται να εμπεριέχουν, θα μπορούσαν να παρομοιαστούν και με τους περιορισμούς που οι αθλητές θέτουν στη ζωή τους προκειμένου να διατηρήσουν και να βελτιώσουν τη φυσική τους κατάσταση. Στην ουσία, δηλαδή, πρόκειται για ασφαλιστικές δικλείδες, που εξασφαλίζουν στον άνθρωπο την ελευθερία από τις δυνάμεις της φθοράς, του ατομικισμού και του θανάτου που караδοκούν να τον δουλώσουν.

Πνευματικός άνθρωπος

Στην παράδοση της Εκκλησίας, εκείνος που αγωνίζεται σ' αυτήν την κατεύθυνση ονομάζεται Πνευματικός άνθρωπος. Ο όρος αυτός έχει παρεξηγηθεί. Συνήθως νομίζεται ότι πνευματικός είναι εκείνος που ασχολείται με μη υλικά ζητήματα ή που έχει κατορθώσει να ζει σαν να μην έχει σώμα. Εδώ όμως υποκρύπτεται μια πολύ επικίνδυνη άποψη, ότι το σώμα είναι κάτι κακό κι αμαρτωλό, φυλακή του πνεύματος. Το ότι η άποψη αυτή δεν είναι αληθινά χριστιανική, θα φανεί σε ένα από τα επόμενα μαθήματα. Εδώ θα επισημάνουμε μόνο το εκκλησιαστικό νόημα του όρου Πνευματικός. Ο όρος, λοιπόν, αυτός, στο εκκλησιαστικό λεξιλόγιο, δεν προέρχεται από το ανθρώπινο πνεύμα, αλλά από το *Άγιο Πνεύμα*, το τρίτο Πρόσωπο της Αγίας Τριάδας. Πνευματικός, δηλαδή, δεν είναι εκείνος που δίνει έμφαση μόνο στο "μισό" εαυτό του (το πνεύμα) και καταφρονεί τον άλλο "μισό" (το σώμα), αλλά εκείνος του οποίου ολόκληρη η ύπαρξη (ψυχή και σώμα, σκέψη και βούληση, επιθυμία και πράξη) διαποτίζεται από την παρουσία του Αγίου Πνεύματος και απ' αυτό ενισχύεται στον αγώνα του. Όπως σε κάθε τι στην Εκκλησία, έτσι κι εδώ ο Θεός δε δρα αυθαίρετα, ερήμην του ανθρώπου: από τον άνθρωπο εξαρτάται το άνοιγμα της ύπαρξής του στη δράση του Αγίου Πνεύματος, όπως το άνοιγμα των ρουθουνιών μας στον ατμοσφαιρικό αέρα, προκειμένου αυτός να μπει και να δράσει στα πνευμόνια μας. Αυτό επιτυγχάνεται με τα Μυστήρια. Τα Μυστήρια της Εκκλησίας είναι δρόμοι βίωσης της παρουσίας του Θεού εδώ και τώρα, και πρόγευση της οριστικής παρουσίας του και της ανακαίνισης του σύμπαντος που θα πραγματοποιηθεί στα Έσχατα. Με τη συμμετοχή στα Μυστήρια η συνάντηση του ανθρώπου και της κτίσης με τον Θεό είναι πραγματική κι όχι συμβολική ή συναισθηματική. Π.χ. στη θεία Ευχαριστία ο άνθρωπος έχει αληθινά τη δυνατότητα να φάει και να πει την αναστημένη σάρκα και το αίμα του Χριστού. Κάθε άνθρωπος ενώνεται με τον Χριστό, αλλά και με όλους τους ανθρώπους που τρέφονται μ' αυτό το κοινό φάρμακο, τη θεία Κοινωνία, που είναι

φάρμακο αθανασίας. Έτσι, ο άνθρωπος αφενός εμβολιάζεται με το φάρμακο που θα νικήσει τη φθορά και δε θα επιτρέψει στον θάνατο να είναι αυτός η τελική κατάληξη του ανθρώπου, και αφετέρου βιώνει ένα νέο τρόπο ζωής, κοινωνικό με την ουσιαστική έννοια της λέξης. Το κορυφαίο αυτό μυστήριο αποτελεί ένα κοινό τραπέζι, ένα συντροφικό γεύμα. Η άλλη ονομασία του, θεία Κοινωνία, δείχνει πως πρόκειται για υπόδειγμα ενός ήθους συνύπαρξης των ανθρώπων, πέρα από φύλο, φυλή, κοινωνική τάξη, ηλικία.

Κείμενο : *"Και οι εντολές ακόμα, δεν ξεριζώνουν την αμαρτία - αυτό έχει κατορθωθεί μόνο με τον Σταυρό - αλλά διαφυλάσσουν τους όρους της ελευθερίας που μας δόθηκε".*

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4. ΑΞΙΕΣ: 2. ΑΓΑΠΗ (ΘΕΜΑ 6 από 6)

Η αγάπη

[...] Τέλος, ζητούμε «πνεύμα αγάπης». Στην Κλίμακα των αρετών, όπως την παρουσιάζει ο άγιος Ιωάννης, εμφανίζεται η διάκριση ως «η μείζων των αρετών». Στο τέλος υπάρχει ένα κεφάλαιο για τρεις αρετές: την πίστη, την ελπίδα και την αγάπη. «Τα τρία ταύτα», όπως λέει ο απόστολος Παύλος, «μείζων δε τούτων η αγάπη» (Α΄ Κορ. 13, 13). Αγάπη γενική: και προς τον Θεό και προς τον αδελφό και προς όλο τον κόσμο. Δεν υπάρχει αγαπώ έναν, δυο, πέντε, την οικογένειά μου, τους φίλους μου και δεν αγαπώ τους άλλους. Αγάπη έχει αυτός που αγαπά όλη την κτίση. Αγαπά τα ζώα, αγαπά τους εχθρούς, αγαπά τους γνωστούς και τους αγνώστους, αγαπά τους ευεργέτες και αυτούς που τον αντιπαθούν, όπως ο Θεός «βρέχει επί δικαίους και αδίκους». Αγάπη μεριζομένη και μη καθολική δεν είναι αγάπη. Η αγάπη δεν διαιρεί ούτε ξεχωρίζει τους αποδέκτες της, αλλά κομματιάζει την πηγή της. Αν δεν υπάρχει αυτή η αγάπη που μας κάνει να κομματιαζόμαστε, γιατί ο διπλανός είναι ο αδελφός, η εικόνα του Θεού, δεν θα μπορέσουμε να περάσουμε στο πρόσωπο του Θεού. Από την εικόνα περνάμε στο πρωτότυπο. Από τον αδελφό στο Θεό. Τον αδελφό έβαλε ο Θεός δίπλα μας, για να μας θυμίζει ότι η πόρτα της σωτηρίας μας είναι η άσκηση της αγάπης. Τι φοβερή αρετή! Αλλά τι δύσκολη που μας φαίνεται! Πόσο όμως διαφορετική δεν θα ήταν η κοινωνία μας, η κοινωνία μας ως πιστών, εδώ σε αυτή την ενορία που βρισκόμαστε όλοι μαζί, αν μπορούσαμε να είχαμε αυτήν την ελευθερία, την πληρότητα, τη θυσιαστικότητα της αγάπης, την υπερβολή της αγάπης! Να αγαπάμε τους άλλους όχι σαν τον εαυτό μας, αλλά πιο πολύ από τον εαυτό μας, γιατί ο άλλος, ο πλησίον, είναι κομμάτι μας, είναι ο καλύτερος εαυτός μας, είναι παιδί και αδελφός του Χριστού, είναι ο ορατός Θεός εκείνης της στιγμής· είναι η αφορμή για την έξοδο από τον εγωισμό μας, είναι η ευκαιρία για τη συνάντηση με τον Θεό μας. [...]

Νικολάου, Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής (2008).

Βαθμίδες ηθικής ωριμότητας

Οι Πατέρες της Εκκλησίας επισημαίνουν ότι τρία κίνητρα ωθούν τους ανθρώπους στη σχέση τους με το Θεό, ο φόβος, ο μισθός και η αγάπη, που αντιστοιχούν σε τρεις ανθρώπινους τύπους, στο δούλο, το μισθωτό και τον ελεύθερο ή υιό.

Ο "δούλος" (με την έννοια που είχε ο όρος στην αρχαιότητα) προσπαθεί να τηρεί τις εντολές του Θεού, για να αποφύγει την τιμωρία που πιστεύει πως επισύρει η παράβασή τους. Βασικό κίνητρο του είναι ο φόβος της κόλασης. [...]

Στην επόμενη βαθμίδα ο άνθρωπος ενεργεί επειδή προσβλέπει στην ανταπόδοση, στο "μισθό" που θα λάβει από το Θεό. [...] Τούτη η βαθμίδα, μολονότι ελευθερώνεται από τον βραχνά του φόβου, [...]

θεμελιώνει μια "λογιστική" και υπαλληλική σχέση με το Θεό. Και στις δυο αυτές βαθμίδες το πρόσωπο του Θεού παραμορφώνεται. Ο "δούλος" έχει μπροστά στα μάτια του ένα Θεό δικαστή κι εκδικητικό, κι ο "μισθωτός" ένα Θεό ταμία.

Η κατεξοχήν βαθμίδα ωριμότητας είναι αυτή που κίνητρο έχει την αγάπη. Ο άνθρωπος εδώ ενεργεί σαν ελεύθερος κι όχι σαν δούλος, σαν γιος κι όχι σαν υπάλληλος. Ανοίγεται στον απέναντι (είτε αυτός είναι ο Θεός είτε ο συνάνθρωπος) επειδή βρίσκει νόημα σ' αυτό το άνοιγμα και το θέλει ελεύθερα και συνειδητά. Κι ο Θεός, επί τέλους, βιώνεται ως φίλος κι ως πατέρας.

Ο ύμνος της Αγάπης (Α΄ Κορ 13, 1-13)

Αν μπορώ να λαλώ όλες τις γλώσσες των ανθρώπων, ακόμα και των αγγέλων, αλλά δεν έχω αγάπη για τους άλλους, οι λόγοι μου ακούγονται σαν ήχος χάλκινης καμπάνας ή σαν κυμβάλου αλαλαγμός. Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι όλη τη γνώση, κι αν έχω ακόμα όλη την πίστη, έτσι που να μετακινώ βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι ένα τίποτα. Κι αν ακόμα μοιράσω στους φτωχούς όλα μου τα υπάρχοντα, κι αν παραδώσω στη φωτιά το σώμα μου για να καεί, αλλά δεν έχω αγάπη, σε τίποτα δεν μ' ωφελεί. Εκείνος που αγαπάει έχει μακροθυμία, έχει και καλοσύνη. Εκείνος που αγαπάει δεν ζηλοφθονεί. Εκείνος που αγαπάει δεν κομπάζει ούτε περηφανεύεται. Είναι ευπρεπής, δεν είναι εγωιστής ούτε ευερέθιστος. Ξεχνάει το κακό που του έχουν κάνει. Δεν χαίρεται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το σωστό. Εκείνος που αγαπάει, όλα τα ανέχεται. Σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει. Ποτέ η αγάπη δεν θα πάψει να υπάρχει. Τα θεία μηνύματα των προφητών κάποτε δεν θα υπάρχουν πια. Η γλωσσολαλία θα πάψει. Θα σταματήσει η γνώση των μυστηρίων του Θεού. Γιατί και η γνώση μας και η προφητεία μας περιορίζονται μονάχα σ' ένα μέρος της αλήθειας. Όταν όμως το τέλει που περιμένουμε θα 'ρθει, τότε το μερικό θα πάψει να υπάρχει. Μικρό παιδί όταν ήμουν, σαν μικρό παιδί μιλούσα, αισθανόμουν και σκεφτόμουν. Άντρας πια όταν έγινα, κατήργησα τους τρόπους του μικρού παιδιού. Αλήθεια, τώρα βλέπουμε τα πράγματα θαμπά, σαν μέσα από μεταλλικό καθρέφτη· τότε όμως πρόσωπο με πρόσωπο θα δούμε τον Θεό. Τώρα γνωρίζω μόνο ένα μέρος τότε όμως θα γνωρίσω με πληρότητα, όπως και ο Θεός μ' έχει γνωρίσει. Θα μείνουν τελικά για πάντα αυτά τα τρία: η πίστη, η ελπίδα κι η αγάπη. Και απ' αυτά, το πιο σπουδαίο είναι η αγάπη

Αγάπη δε σημαίνει να δίνεις, αλλά να μοιράζεσαι

Η αγάπη είναι η προβολή του προσώπου του Χριστού επάνω στο πρόσωπο του φτωχού, του πονεμένου, του καταδιωγμένου [...]. Ο παράδεισος είναι να αγαπάς τους άλλους. [...] Από το λογικό που προδίδει, από το χρήμα που σαπίζει, από τη μηχανή που υποδουλώνει, Κύριε, σώσε την αγάπη... Για να ξεφύγουμε από την αγάπη, "κάνουμε ελεημοσύνη". Ελεημοσύνη δίχως αγάπη, είναι ένα τίποτε. Αγάπη σημαίνει να ανακαλύψεις πρώτα απ' όλα τον άνθρωπο, μέσα σ' αυτόν που έχει ανάγκη, και να τον σεβαστείς [...]. Αγάπη δεν σημαίνει να λυπάσαι. Με τον οίκτο, αυτό το ασθενικό σχήμα της αγάπης κάνουμε μακαρίως γαργάρες. Ο οίκτος είναι η πρόφαση. Είναι μια πράξη βδελυρή να ξεφορτώνεσαι επάνω στην πλάτη των δυστυχημένων ή στην αγκαλιά των μικρών παιδιών τους, αυτά που θα πετούσες ασφαλώς στα σκουπίδια [...]. Μέχρι την ημέρα που θα σταματήσουμε να λέμε: εγώ, τα αγαθά μου, οι υποθέσεις μου, η περιουσία μου. Τότε οι άνθρωποι θα φωνάξουν μέσα στην απελευθερωμένη καρδιά τους: ό,τι κατέχω είναι αυτό που έδωσα. Αγάπη δε σημαίνει να δίνεις, αλλά να μοιράζεσαι [...]. Η αγάπη που αγνοεί τις τάξεις, τις διακρίσεις και τις φυλές. Η αγάπη που αγνοεί τα σύνορα. Η αγάπη που κοροϊδεύει τον πόλεμο, η αγάπη πιο δυνατή κι από τον θάνατο. Η αγάπη που τα πάντα νικά κι όλα θεραπεύει. Η σταυρωμένη αγάπη: είναι η βεβαιότητα της Ανάστασης [...]. Όσο υπάρχει στη γη ένας αθώς που πεινά, που θα κρύνει ή που θα καταδιώκεται, όσο θα υπάρχει επάνω στη γη ένας λιμός που θα μπορούσαμε να αποφύγουμε ή μια φυλακή, η Επανάσταση της αγάπης του Χριστού δεν θα έχει συμβεί!.

Ραούλ Φολλερώ (χ. χ.). Αγάπη και Πράξη